

процес.

Формулните построения са ядрата на представяните в зурнаджийската инструментална музика образи. Повече или по-малко развити в процеса на свирене, формулите са градивото, главните двигатели и обекти на музикална събитийност в зурнаджийската музикална мозайка. Трудно е да се обясни защо зурнаджиите изваждат от паметта си конкретна формула и защо я свързват със следващата (или предходната). Но е известно, че многократното повторение (буквално или варирано) на основна структурна формула във формообразуващия процес става основа за появата на явления от порядъка на верижност, периодическа симетрия, квадратност, мозаечност в музикалните структури.

Формулното мислене в зурнаджийския музикален стил се проявява в различни архитектурни съотношения. Едноформулни структури, при които се третира само един тематично-интонационен комплекс се срещат рядко в зурнаджийската музикална практика.

Сред нашите теренни записи има образец на форма-структура, изградена чрез многократно, монотонно, буквално повторение на една основна формула. Това е обредно свирене *на сюнет* (в момента когато обрязват детето), показателен пример за хипнотизиращото въздействие на зурнаджийска музика с такова формоизграждане. Повтарянето на формулата продължава, докато продължава обрязването, а нейният хипнотизиращ ефект според зурнаджиите е необходим “за заблуда”, “да не пищи детето”, “аларма, да не се слуша като плаче”.

По-често едноформулни зурнаджийски композиции се изграждат чрез звуково комбинирание на вариантни изменения на един изходен тематично-интонационен комплекс. В записаните от нас теренни материали има такива примери – обредно свирене на християнска сватба (при извеждане на булката и при заиграване на кума). Многократното варирано провеждане на едно основно формулно построение (с песенен произход) се осъществява чрез декоративни и фигурационни изменения на формулата-импулс (форшлази, нахшлази, ритмични раздробявания, трилери).

Обикновено зурнаджийските форми-конструкции се изграждат върху няколко формули, мотиви или други фрагментарни построения, които се редуват и кръстосват и които случайно се възвръщат и повтарят. В много случаи количеството на формулните провеждания не се определя от музикално-логически закони, а под въздействието на фактори от извънмузикален порядък. Разложки зурнаджия обяснява, че най-важната предпоставка да се свири пред аудитория продължително е да се познава предпочитания от нея репертоар. Неговата публика харесва македонски мелодии и той твърди, че може да свири четири часа без прекъсване “китки македонски песни”. Отделните мелодии са му в главата и музикантът подбира една след друга подходящи си, което според него означава “да имат същия такт” – дава се пример с *Море сокол пие*, след която подхожда *Ой кажи, моме Калино*, а след нея може да се свири *Ай да идем, Яно*. Освен мелодията на песента, зурнаджията свири *интредукция* – въведение преди песента или отсвир между отделните куплети – неслучайно подбрани, защото трябва да “съвпадат с песента”. Въпросната *интредукция* е важна според зурнаджията, защото свързва една песен с друга, като същевременно украсява мелодиите [Б., с. 11].

Наблюденията върху живо изпълнение на зурнаджийски песенни *китки* показват, че подреждането на съставлящите ги мелодии става според *майстора зурнаджия* или е провокирано отвън, според желанията на публиката. Когато се поръчва *песен* на